
Projev prof. Jana Jiráka při příležitosti jmenování nových profesorů

Projev prof. Jana Jiráka při příležitosti jmenování nových profesorů

Vážený pane prezidente, vážený pane ministře, Vaše magnificence pane rektore, honorabiles a spectabiles představitelé akademických obcí, domini profesores, vážení přítomní, dámy a pánové, dostalo se mi mimořádné a nezasloužené cti přispět k dnešnímu slavnostnímu setkání krátkým proslovem. Pokusím se tomuto úkolu dostát, i když předem varuji – nic originálního se ode mne čekat nedá. Nabídnou vám jen trojí pohled na dnešní den, jak se může jevit nám, právě jmenovaným profesorům.

Dnešní den lze chápat jako jisté vyvrcholení našeho odborného a profesního života. V takovém dni sluší se ohlédnout a v pokoře a s vděčností připomenout si všechny, kteří nás na tuto cestu přivedli, šli po ní s námi, podporovali nás, drželi nám palce, kritizovali nás a věřili nám. Mnozí tu jsou dnes s námi, mnozí tu být nemohou, někteří se dnešního dne nedočkali. Jsou mezi nimi členové rodiny, partneři a příbuzní, učitelé, studenti, spolupracovníci, spoluautoři, kolegové z celého světa. Patří sem i pracoviště, jimiž jsme prošli a na nichž působíme, ústavy, katedry, fakulty, vysoké školy. To, co se v tuhle chvíli jeví jako *naš* úspěch, je také jejich úspěchem. I když tu teď stojíme sami za sebe, jsme ve skutečnosti obklopeni početným hroznem těch, kteří nás sem dovedli. Těm všem patří náš dík.

Druhý pohled na dnešní den je velmi prozaický. Jakkoliv se to může v této aule a v tomto okamžiku zdát nepravděpodobné, tam venku je den jako každý jiný. Zítra ráno – někteří možná ještě dnes – se vrátíme k práci, od níž jsme vstali v pátek, včera večer, někteří možná ještě dnes v poledne. A zase budeme číst, psát, skládat, učit, měřit, počítat, posuzovat, vyplňovat formuláře a sestavovat průběžné i závěrečné zprávy. Naše díře se budou dál plnit. Granty, které jsme si na sebe vymysleli, budou dál hrozit nedodrženými termíny. Nakladatelé, vydavatelé, organizátoři konferencí a spoluřešitelé projektů budou dál obtěžovat s tím, co všechno jsme slíbili udělat. A studenti budou dál strkat hlavy do dveří a domáhat se pozornosti, na níž mají větší nárok než kdokoliv jiný – snad s výjimkou našich nejbližších.

Myslím ale, že by bylo příliš snadné dívat se na dnešek jen jako na den díky nebo den jako každý jiný. Přimlouvám se za to, abychom dnešní den uchovali v paměti především jako začátek další etapy života. Je jen otázka, jaký charakter bude naše budoucnost mít.

Doba, v níž nás jmenování zastihlo, není pro vysokoškolský svět studia, vědy a umění jednoduchá. Nároky na kvalitu vědecké, umělecké a pedagogické práce narůstají a současně stoupá tlak na měřitelnost jejich výsledků. V prostředí vzdělávání a výzkumu se stále zřetelněji prosazují principy konkurenčního boje. Ve vzduchu visí otázka, které obory a kteří odborníci jsou „konkurenceschopní“ v domácích, evropském či světovém srovnání. Už dokonce známe společnou měnu – jsou jí články, zprávy, monografie, recenzované časopisy, impakt-faktory, patenty, poloprovozy, prostě výstupy vědecké, výzkumné a vývojové práce. Jistě, společnost musí najít racionální způsob, jak rozdělovat prostředky vynakládané do této oblasti. Boj o prvenství v měřitelnosti výstupů má však některé nezamýšlené nepříjemné důsledky. Vede například k podpoře celosvětové nadprodukce publikací a k tlaku na rychlost vědecké práce, někdy dokonce k ritualizované samoučelnosti. Nekritický příklon k scientometrii je přijatelné pro ty, jejichž obory to podporuje, méně přijatelné pro ostatní – tedy pro *nás* ostatní. Ale troufám si tvrdit, že dlouhodobě není přínosný pro nikoho. Je jen institucionalizací bratrovražedného boje mezi vědními obory v zoufalém zápase o nevětšující se objem prostředků. Je možná nadějí na větší celosvětovou konformitu této práce, není však zárukou její kvality.

Britský spisovatel Hector Hugh Munroe píšící pod pseudonymem Saki, mistr černého humoru, začíná jednu ze svých povídek slovy: „*Nikdy - nikdy nebud' průkopníkem. Osudem prvních křesťanů jsou nejtlustší lvi.*“ Snad by věci prospělo, kdybychom uměli tuto mile nadsazenou tezi popřít a přece jen se stali průkopníky. Kdybychom nacházeli společnou odvahu nejen žádat po sobě i ostatních co nejlepší a člověku i lidstvu co nejužitečnější vědecké a pedagogické výsledky. Kdybychom také dokázali odhalovat kupecký cynismus skrytý za argumenty o měření výkonnosti vědecké práce.

A proto nám všem do budoucna přeji: nebojme se lvů, kteří nás čekají. Na nás neztloustnou.

Děkuji za pozornost.